

T.C.
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

ŞİKAYET NO :2014/2905
KARAR TARİHİ : 11/12/2014

TAVSİYE KARARI

ŞİKAYETÇİ : M.T.

ŞİKAYET EDİLEN İDARE : 1)Diyanet İşleri Başkanlığı,
2)Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğü, (Re'sen gözetildi)
3)Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. (Re'sen gözetildi)

ŞİKAYETİN KONUSU :Şikayetçi, evinin karşısında bulunan Keçiören Müftülüğüne bağlı Şehit Mehmetçik Camii minaresinde bulunan baz istasyonunun kaldırılmasını talep etmektedir.

ŞİKAYET BAŞVURU TARİHİ : 24/06/2014

I. USÛL

A. Şikayet Başvuru Süreci

1. Şikayet başvurusu, Kurumumuza e-başvuru üzerinden iletilen ve 24/06/2014 tarih ve sayı ile kayıt altına alınan gerçek kişiler için şikayet başvuru formu doldurulmak suretiyle yapılmıştır. Şikayet başvurusunun karara bağlanması için 28/3/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 41/1-a maddesi ve İmza Yetkileri Yönergesinin 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca, şikayetin incelenmesine ve araştırmasına geçilmiş, 2014/2905 Şikayet No.lu dosya Tavsiye Kararı önerisiyle Kamu Başdenetçisi'ne sunulmuştur.

B. Ön İnceleme Süreci

2. Şikâyet başvurusunun ön incelemesinde; şikayetçinin 19/02/2014 tarihli ilk şikâyet başvurusunun diğer şartları taşıdığı ancak 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 17. maddesinin 4. fıkrası ve yukarıdaki paragrafta anılan Yönetmeliğin 12. maddesi uyarınca 06/01/1982 tarih ve sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmemiş olduğu görüldüğünden başvuru ve eklerinin bahsi geçen Yönetmeliğin 20.

maddesinin 2. fıkrasına göre 25/03/2014 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığına gönderilmesine karar verilmiştir. Gönderme kararı üzerine, idarece başvuruya cevap verilmemesi nedeniyle şikayetçi bu kez 24/06/2014 tarihli şikayet dilekçesiyle Kurumumuza başvurmuştur. Kurumumuza yeniden yapılan şikâyet başvurusunun Kurumumuzun görev alanına girip girmediği yönünde yapılan araştırmada; Diyanet İşleri Başkanlığına ait olan bu yetkinin yapılan iş ve işlemleri denetim ve takip görevinin olduğu ve Cami Derneklerinin bir kamu hizmeti yürüttüğü hususları dikkate alınarak şikâyetin Kurumumuzun görev alanına girdiği, şikâyetçinin menfaat ihlali koşulunu taşıdığı, gönderme kararı üzerine yapılan başvurunun süresinde olduğu ve diğer ön inceleme konularında da bir eksiklik bulunmadığı, bu nedenle şikâyetin inceleme ve araştırmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

II. OLAY VE OLGULAR

A. Şikayetçinin Konu Hakkındaki Açıklamaları ve İddiaları

3. Şikayetçi, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 14/06/2011 tarih ve 2011/.. sayılı kararı uyarınca, Maliye Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan ve 01/01/2007 tarihinde yürürlüğe giren, Hazineye ait taşınmazlar üzerinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen cami, mescit ve bunların müstemilatının baz istasyonu kurulması ve ticari faaliyetlerde kullanılması amacıyla kiralanmasına ilişkin esasları belirleyen Protokolün bazı maddelerinin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesi nedeniyle evinin karşısında bulunan Keçiören Müftülüğüne bağlı Şehit Mehmetçik Camii minaresinde bulunan baz istasyonunun kaldırılmasını talep ettiğini, bununla ilgili Diyanet İşleri Başkanlığına ve Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğüne e-posta ile yapmış olduğu başvurulara cevaben; Diyanet İşleri Başkanlığının 17/01/2013 tarihli yazısı ile baz istasyonun kaldırılması ile ilgili çalışmaların devam ettiği, İlçe Müftülüğünün 03/12/2013 ve 04/02/2014 tarihli yazıları ile de baz istasyonunun sökülmesinde yetkili olan Keçiören Kaymakamlığı tarafından sökülme sürecine ilişkin çalışmaların devam ettiği bilgisinin verildiğini belirtmektedir.

B. İdarenin Şikayete İlişkin Açıklamaları

4. *Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kurumumuza gönderilen 07/08/2014 tarih ve sayılı yazı ile özetle;*

4.1. Başkanlık tarafından müftülüklere gönderilen 10/06/2014 tarih ve 5392 sayılı talimat yazısı ile yurt genelinde cami müstemilatlarında bulunan baz istasyonlarının **sözleşme süresi dolmuş olanlarının ivedilikle, diğerlerinin ise sözleşme süreleri dolduğunda uyarıya gerek kalmadan kaldırılmasının istenildiği**, bu kapsamda Şehit Mehmetçik Camii minaresinde bulunan baz istasyonunun kaldırılmasının Keçiören Müftülüğü tarafından yazılan 04/07/2014 tarihli ve 1885 sayılı yazı ile Keçiören Kaymakamlığından talep edildiği,

4.2. **Şehit Mehmetçik Camii Dernek Yönetimi ile GSM operatörü arasında Diyanet İşleri Başkanlığına bildirimde bulunulmadan yeni bir sözleşme yapıldığı,**

4.3. 25/01/2014 tarihli ve 28893 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunun Ek 4 üncü Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5 inci maddesine göre **adı geçen caminin ikinci grup taşınmazlar sınıfına girdiği,**

4.4. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 14/06/2011 tarihli ve 2011/190 sayılı kararından sonra yapılan mevzuat çalışması ile 02/08/2013 tarihli ve 28726 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 12/07/2013 tarihli ve 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5 inci maddesiyle 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a Ek-4 üncü maddenin eklendiği belirtilmiştir.

5. *Bunun üzerine, Kurumumuz tarafından Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğüne gönderilen 05/09/2014 tarihli yazıya istinaden Müftülük tarafından Kurumumuza gönderilen 25/09/2014 tarih ve 2633 sayılı yazı ile özetle;*

5.1. GSM operatörlerinin Diyanet İşleri Başkanlığına baz istasyonu kiralamalarının devamı hususundaki taleplerinin Diyanet İşleri Başkanlığınca kabul edilmeyerek, sözleşme süresi dolmuş olanların kaldırılması, diğerlerinin ise sözleşme süreleri dolduğunda kaldırılmasının istenildiği,

5.2. İlçe Müftülüğü tarafından yazılan yazı ile mezkur baz istasyonu ile birlikte toplam 23 baz istasyonunun Keçiören Kaymakamlığı tarafından tahliye edilmesinin istenildiği,

5.3. Kaymakamlık tarafından Müftülüğe cevaben, ilgililere tebligat yapılarak 23/05/2013 tarihinde Müftülüğün araç, işçi ve depo temini yapması şartıyla tahliyenin gerçekleştirilebileceğinin bildirildiği,

5.4. Keçiören Kaymakamlığı tarafından Müftülük hizmet alanı içerisinde faaliyet gösteren GSM firmalarına sözleşmesi biten baz istasyonlarının tahliyesi yönünde yapılmış olan tebligata rağmen GSM firmalarının belirtilen tarihte tahliyeyi gerçekleştirmediği, Müftülüğünde işçi, depo ve teknik elemanı bulunmadığından tahliye işlemini gerçekleştirilemediği,

5.5. Kurumumuzun Gönderme Kararına istinaden Kaymakamlık tarafından ilgililere tebligat yapılarak Şehit Mehmetçik Camii minaresinde yer alan baz istasyonunun 16/06/2014 tarihinde tahliyesini istediği, ancak aynı sebeplerle tahliye işleminin gerçekleştirilemediği,

5.6. Sonuç olarak Müftülüğün imkanları ile baz istasyonunun sökümünün mümkün olmadığı, ancak Diyanet İşleri Başkanlığınca gerekli teknik ekip desteği veya gerekli ödeneğin gönderilmesi halinde söküm işlemlerini yapabilecek firmalar ile anlaşarak baz istasyonunun kaldırılabilceği belirtilmiştir.

6. *Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kurumumuza gönderilen 23/10/2014 tarih ve sayılı yazı ile özetle;*

6.1. Bu yazının daha önce gönderilmiş olan 07/08/2014 tarih ve sayılı yazı ile yapılan açıklamaların düzeltilmesi ve yeniden yapılmasına ihtiyaç duyulduğu için gönderildiği,

6.2. Cami, mescit veya Kur'an kursunun derneği veya vakfi var ise, bunların müştemilatında bulunan gelir getirici yerleri kiraya verme, işletme veya işlettirme yetkisinin ilgili dernek veya vakfa ait olduğu, derneğin veya vakfın bu görevi yerine getirirken komisyonun bu konuda aldığı kararlara riayet etmek zorunda olduğu,

6.3. Cami derneğinin 5253 sayılı Dernekler Kanununa tabi olarak işlemlerinden dolayı yargı önünde davacı veya davalı olma ehliyetine sahip olduğu,

6.4. Şikâyete konu **Şehit Mehmetçik Camisinin birinci grup taşınmaz statüsünde bulunduğu ve "Şehit Mehmetçik Cami Derneği" adı altında bir derneğin bulunduğu**, bu nedenle caminin bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımlarını, komisyon kararları doğrultusunda kiraya verme yetkisinin ilgili derneğe ait olduğu belirtilmiştir.

7 . *Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğü tarafından Kurumumuza gönderilen 24/11/2014 tarih ve sayılı yazı ile özetle;*

7.1. Baz istasyonunun kiraya verilmesi ile alakalı Müftülüklerince alınmış olan **herhangi bir komisyon kararının bulunmadığı**,

7.2. Cami Derneğinin yetkisi dışında Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı ile GSM şirketleri arasında yapılan sözleşme tarihi bittikten sonra Vodafone firması ile sözleşme imzaladığı ve bu sözleşme ile ilgili Müftülüklerinin bir bilgisinin bulunmadığı,

7.3. Sözleşmenin bir suretini defalarca istemelerine rağmen Cami Derneğince sözleşmenin bir suretinin kendilerine verilmesinden imtina edildiği,

7.4. Baz istasyonunun GSM firmasınınca sökülmemesi nedeniyle Diyanet İşleri Başkanlığından istenen ödeneğin gelmesi halinde söküm işine taraflarınca girişilebileceği belirtilmiştir.

8. *Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. tarafından Kurumumuza gönderilen 08/12/2014 tarih ve sayılı yazı ile özetle;*

8.1. Baz istasyonunun Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı ile Telsim Mobil Telekomünikasyon Hizmetleri A.Ş. arasında imzalanan kira sözleşmesine istinaden 2007 yılında kurulduğu, (Telsim Varlıkları Ticari ve İktisadi Bütünlüğü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kurulu'nun 24/5/2006 tarihli ve 243 sayılı kararı ile Vodafone'a intikal etmiş, sözleşmenin tarafı 24/5/2006 tarihi itibarıyla Vodafone olmuştur.)

8.2. Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı ile imzalanan sözleşme sona erdikten sonra Yukarı Ayvalı Şehit Mehmetçik Camii Yap. ve Yaşatma Derneği ile başlangıç tarihi 15/02/2013 sona erme tarihi 14/02/2018 olan yeni bir sözleşme imzalandığı, Yukarı Ayvalı Şehit Mehmetçik Camii Yap. ve Yaşatma Derneği'ne kira ödemesi yapıldığı, baz istasyonunun güvenlik sertifikasının bulunduğu belirtilmiş baz istasyonuna ilişkin Güvenlik Sertifikası ve **Cami Derneğiyle yapılan sözleşme Kurumumuza gönderilmiştir.**

9. *Şehit Mehmetçik Camii Yap. ve Yaşatma Derneği tarafından Kurumumuza gönderilen 05/12/2014 tarihli yazı ile özetle;*

9.1. İlk kurulunun Dini ve Sosyal Hizmetler Vakfı ile GSM firmaları arasında yurt genelinde imzalanan sözleşmeyle gerçekleştirilmesi nedeniyle baz istasyonunun taraflarınca kurulmadığı, Diyanet İşleri Başkanlığının talimatıyla kurulduğu, sözleşmenin Vodafone firması tarafından Keçiören İlçesinde bulunan diğer camiler tarafından da sözleşmelerin yenilendiği bilgisinin verilmesi ve diğer camilerle yapılan sözleşmelerin gösterilmesi suretiyle ikna edilerek caminin ihtiyacının karşılanacağı düşüncesiyle

yenilendiği, sözleşme yenilemek için Keçiören İlçesinde bulunan diğer camiler gibi camileri için de Keçiören Müftülüğünden izin alınmadığı, bedel olarak Cami Derneği adına 24/10/2013 ve 02/02/2014 tarihlerinde 2 defada toplam 19.800 T.L.'nin banka hesaplarına yatırılarak ödeme yapıldığı, söz konusu ödemenin caminin dış cephe yalıtımı ve boyanmasında kullanıldığı, Keçiören Müftülüğüne ve Diyanet İşleri Başkanlığına bir ödemenin yapılmadığı, Müftülüğün 06/05/2014 tarihli yazılarıyla baz istasyonunun kaldırılmasının istenilmesi üzerine Dernekleri tarafından 20/05/2014 tarihli yazıyla Vodafone Telekomünikasyon A.Ş.'ye baz istasyonunun kaldırılması taleplerinin iletilmesi, Vodafone Telekomünikasyon A.Ş.'den cevap olarak taraflarına 04/12/2014 tarihinde yalnızca sözleşmenin gönderildiği ve tahliyeyle ilgili cevap verilmediği, bunun dışında teknik ekip, ödenek, yetki vs imkânlarının bulunmaması nedeniyle tahliyenin taraflarınca yapılmasına olanak olmadığı, sağlığa zararı varsa kaldırılmasının taraflarınca da talep edildiği belirtilmiş ve **mezkur sözleşme Cami Derneği tarafından Kurumumuza gönderilmiştir.**

10. Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğü tarafından Kurumumuza gönderilen 05/12/2014 tarih ve 3188 sayılı yazı ile özetle;

10.1. Sözleşmesi biten diğer camilerde takılı bulunan 23 tane baz istasyonu ile birlikte mezkurbaz istasyonunun da kaçak duruma düştüğü, GSM firmalarının kaçak olarak faaliyetlerine devam etmekte olduğu, Şehit Mehmetçik Camii Derneğinin kendi inisiyatifi ile bir GSM firması ile sözleşme yaptığının öğrenildiği, sözleşmenin bir suretinin talep edildiği, ancak bu güne kadar Müftülüklerine herhangi bir bilgi ve belgenin ibraz edilmediği ve Müftülüklerinin de bu konuda ilgili derneğe bir yaptırımının bulunmadığı belirtilmiştir.

11. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından Kurumumuza gönderilen 05/12/2014 tarih ve 76947 sayılı yazı ile özetle;

11.1. Baz istasyonuna ait ilk olarak 2N sistemi için 07/06/2006 tarihinde, 3N sistemi için 30/12/2009 tarihinde izin verilerek güvenlik sertifikası düzenlendiği, 24/09/2010, 19/12/2011 ve 02/12/2014 tarihlerinde baz istasyonuna ait ölçümlerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

C. Olaylar

12. Maliye Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı ve bağlı olduğu Devlet Bakanlığı arasında 01/10/2001 ve 21/12/2006 tarihlerinde yapılan protokoller uyarınca camilere cep telefonu baz istasyonu kurulması konusunda Diyanet İşleri Başkanlığına yetki verilmiş ve bu yetkiye istinaden Diyanet İşleri Başkanlığı ile Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı işbirliğinde ülke genelinde belirlenen camilere baz istasyonu kurulması çalışması yapılmıştır.

13. Protokol uyarınca Keçiören Müftülüğüne bağlı Ayvalı Mahallesi Şehit Mehmetçik Camii minaresine de baz istasyonu kurulmuştur.

14. Şikayetçi Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun ilgili kararına istinaden 13/12/2012 tarihli elektronik posta ile Diyanet İşleri Başkanlığına söz konusu baz istasyonunun kaldırılması talebiyle başvuruda bulunmuş ve söz konusu başvuruya Başkanlık tarafından

verilen 17/01/2013 tarihli yazı ile baz istasyonunun sözleşme süresinin dolduğu ve kaldırılma sürecinin devam ettiği belirtilmiştir.

15. Şikayetçi bu sefer 04/11/2013 tarihli elektronik posta ile Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğüne başvuruda bulunmuş, Müftülüğün cevabi yazısıyla baz istasyonunun söküm çalışmalarının devam ettiği bilgisi verilmiştir.

16. Şikayetçi, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 14/06/2011 tarih ve 2011/90 sayılı camilere baz istasyonu kurdurulmayacağı yönündeki kararının ilgili idare tarafından uygulanması ve evinin karşısındaki cami minaresinde bulunan baz istasyonunun kaldırılması için Kurumumuza başvuruda bulunmuştur.

D. Kamu Denetçisi Muhittin MIHÇAK'ın İnceleme ve Araştırma Bulguları

17. Kurumumuz tarafından Diyanet İşleri Başkanlığı Hukuk Müşavirliğine ve Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğüne gönderilen yazılara cevap verilmiş olup, yukarıda bunlara değinilmiştir.

III. HUKUKİ DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

A. İlgili Mevzuat

18. T.C. Anayasasının kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı başlıklı 17. maddesinde, herkesin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu; sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı 56. maddesinde herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu ve çevre sağlığını korumanın Devletin ve vatandaşların ödevi olduğuna değinilmiştir.

19. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesinde, herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkının olduğu karara bağlanmıştır.

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2 nci maddesinde ise, "herkesin yaşam hakkı yasanın korunması altındadır" ifadesine yer verilmiştir.

21. Yine Anayasanın haberleşme hürriyeti başlıklı 22. maddesinde, herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu belirtilmiştir.

22. Anayasanın "Din ve Vicdan Hürriyeti" kenar başlıklı 24. maddesinde; "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir" hükmüne, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel bildirgesinin 18. maddesinde; "Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak din ya da inanç değiştirme; dinini ya da inancını tek başına ya da topluca, açık ya da özel olarak öğretim, uygulama, tapınma ve anma bağlamında açığa vurma özgürlüğünü içerir.", 28. maddesinde; "Herkesin, bu Bildirgede yer alan hak ve özgürlüklerin tam olarak uygulanmasını sağlayacak bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır." hükmüne yer verilmiş, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin "Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü" başlıklı 9. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğu, bu hakkın, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerdiği, Medeni Ve Siyasi Haklara

İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 18. maddesinin 1. fıkrasında herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olacağı, bu hakkın, herkesin istediği dine ya da inanca sahip olması ya da bunları benimsemesi özgürlüğünü ve herkesin aleni veya özel olarak bireysel ya da başkaları ile birlikte toplu olarak, kendi din ya da inancını ibadet, icra, bunun icaplarını yerine getirme ya da öğretme bakımından ortaya koyma özgürlüğünü de içerdiği hükümlerine yer verilmiştir.

23. İbadet yerlerine bazı haklar tanıyan 12 Nisan 2002 tarih ve 2002/4100 sayılı Bakanlar Kurulu kararının 2 (f) bölümünde yer alan ibadethanelerin (cami, mescit, kilise, havra ve sinagog) elektrik ücretlerinin Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinden karşılanmasına karar verilmiştir.

24. 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 7. Maddesinde Başkanlığın hizmet birimlerinin görevleri ve yetkileri sayılmış, (f) fıkrasının 13. bendinde ise Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri arasında, mülkiyeti Hazineye ait taşınmazlar üzerinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen cami ve mescitlerin müstemilatındaki yerlerin kiralanması hususunda Maliye Bakanlığı ile işbirliği içinde gerekli düzenlemeleri yapmak görevine yer verilmiştir.

25. Aynı Kanun'un 35. maddesinde, cami ve mescitlerin Diyanet İşleri Başkanlığının izni ile ibadete açılacağı ve Başkanlıkça yönetileceği kuralına yer verilmiştir.

26. 02/08/2013 tarihli ve 28726 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan **12/07/2013 tarihli** ve 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5 inci maddesiyle eklenen 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'a **Ek 4 üncü madde uyarınca** mazbut ve mülhak vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine ait olanlar hariç olmak üzere, mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile Hazineye ait taşınmazlar üzerinde yaptırılan cami ve mescitler ile Kur'an kursları, bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımlarının işletilmesi, işlettirilmesi veya kiraya verilmesi hususları açısından iki gruba ayrılmış ve birinci grup taşınmazlar dernek veya vakıflarca kendi kaynaklarından ve/veya toplanan bağış ve yardımlarla yaptırılanlar, ikinci grup taşınmazlar ise birinci grup taşınmazların dışında kalan cami ve mescitler ile Kur'an kursları olarak tanımlanmıştır.

27. Aynı madde hükmüne göre birinci grup taşınmazların bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve **ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımları**, elde edilen gelirlerin yüzde onu pay olarak Diyanet İşleri Başkanlığına aktarılacak, kalan kısmın en az üçte ikisi öncelikle gelirlerin elde edildiği cami, mescit ve Kur'an kurslarının münhasıran yapımı, bakımı, onarımı ve işletilmesine (ısıtma, aydınlatma vb.) ilişkin giderlerde, kalanı ise tüzüklerinde veya vakfiye ya da vakıf senedinde belirtilen amaçlarda kullanılmak şartıyla, işletilmek, işlettirilmek veya kiraya verilmek üzere ilgili **dernek veya vakfın bedelsiz olarak tasarrufuna bırakılmıştır.**

28. Yine aynı madde hükmünde ikinci grup taşınmazların bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımlarının ise Diyanet İşleri Başkanlığınca işletilebileceği veya 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 51 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca pazarlık usulüyle yapılacak ihaleyle işlettirilebileceği ya da kiralanabileceği belirtilmiştir.

29. 25/01/2014 tarihli ve 28893 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunun Ek 4 üncü maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde, Yönetmelik kapsamında kalan ve mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile hazineye ait taşınmazların üzerinde bulunan cami ve mescitler ile Kur'an kurslarının bir kısmında, eklentisinde ya da bütünleyici parçasında bulunan kısımların ticari veya dini faaliyetlerde kullanılmasını belirleme ve bu kısımları zorunlu hallerde Başkanlık hizmetlerine tahsis etme yetkisinin müftülüklerde kurulacak komisyonlara ait olduğu, sözleşmelere bu Yönetmeliğe aykırı hükümler konulamayacağı ve yapılan denetimler sonucunda taşınmazların ticari faaliyetlerde kullanılan kısımlarının cemaati rahatsız edici, ibadetin huzur ve huşuunu bozucu, ibadethanenin ruhuna aykırı olarak kullanımının tespiti halinde sözleşmenin feshedileceği belirtilmiştir.

30. Aynı Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde birinci grup taşınmazların irtifak hakkı tesisine konu edilmemek şartıyla, komisyon kararı doğrultusunda yetkili dernek veya vakıflarca işletilebileceği veya yazılı sözleşme yapılarak işlettirilebileceği ya da kiraya verilebileceği, 7 nci maddesinde ikinci grup taşınmazların irtifak hakkı tesisine konu edilmemek şartıyla, Başkanlık tarafından işletilebileceği veya 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 51 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca pazarlık usulüyle yapılacak ihaleyle ve yazılı sözleşme yapılarak işlettirilebileceği ya da kiraya verilebileceği belirtilmiştir.

31. Yine aynı Yönetmeliğin 8 inci maddesinde Başkanlık taşra teşkilatındaki il ve ilçelerde mülki amirin onayı ile; müftünün başkanlığında, bir vaiz, bir murakıp, bir imam-hatip ve bir dernek başkanı veya vakıf temsilcisinden oluşan beş kişilik bir komisyon kurulacağı ve komisyonun Yönetmelik kapsamında kalan ve mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile hazineye ait taşınmazların üzerinde bulunan cami ve mescitler ile Kur'an kurslarının bir kısmının, eklentisinin ya da bütünleyici parçasının ticari faaliyetlerde veya dini faaliyetlerde kullanılmasını belirlemek ve bu kısımları zorunlu hallerde Başkanlık hizmetlerine tahsis etmek, bu kısımların hangi amaçlarla ve hangi usul ve esaslara göre işletileceğine, işlettirileceğine ya da kiraya verileceğine karar vermek gibi görevleri yerine getireceği karara bağlanmıştır.

32. Anılan yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 11 inci maddesinde ise birinci grup taşınmazların ilgili dernek veya vakıf tarafından işletilmesine, işlettirilmesine veya kiraya verilmesine ilişkin iş ve işlemler, bu yerlerden elde edilen gelirler ve yapılan harcamalar ile müftülüklere yapılan bildirimlerin ve tahakkuk ettirilen paylara ilişkin ödemelerin zamanında yapılıp yapılmadığı, elde edilen gelirlerin amacına uygun olarak harcanıp harcanmadığı hususlarının Başkanlıkça denetleneceği ve takip edileceği karara bağlanmıştır.

33. 5253 sayılı Dernekler Kanununun 2 nci maddesinde dernek; "Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları" olarak tanımlanmış, "Yargılama usulü" başlıklı 18 inci maddesinde de "Bu Kanunla ilgili olarak hukuk mahkemelerinde bakılacak davalarda basit yargılama usulü uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

B. Şikayet Konusuna İlişkin Uygulamalar

34. *Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 14/06/2011 tarihli ve 2011/90 sayılı kararı:*

Mülkiyeti Hazine'ye ait taşınmazlar üzerinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen cami, mescit ve bunların müştemilâtının baz istasyonu kurulması ve ticari faaliyetlerde kullanılması amacıyla kiralanmasına ilişkin esasları belirlemek amacıyla 21/12/2006 tarihinde imzalanan Protokolün 1. maddesinde yer alan "...mülkiyeti Hazineye ait taşınmazlar üzerinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen cami, mescit ve bunların müştemilâtının baz istasyonu kurulması" ibaresi ile 3. maddesinde yer alan "Başkanlık birinci maddede belirtilen yerlerin baz istasyonu olarak kullanılmak üzere kiralanmasına ilişkin işlemleri, her türlü gözetim ve denetim yetkisi kendisinde kalmak üzere Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı vasıtasıyla yürütür." ibaresinin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılmış olan davada, **"İbadet yerleri olan camilerin ve mescitlerin doğrudan baz istasyonu kurulmak amacıyla kiraya verilmesine olanak sağlayan düzenlemede ibadet yerlerinin özelliği ve kullanımı dikkate alındığında kamu yararı ve hukuka uyarlık görülmemiştir."** denilerek, ilgili Protokol'ün bahsi geçen düzenlemelerinin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

35. *Danıştay Onüçüncü Dairesinin 10/02/2012 tarihli ve 2012/332 sayılı kararı:*

Mülkiyeti Hazine'ye ait taşınmazlar üzerinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığına tahsisli bulunan cami, mescit ve bunların müştemilâtının, merkezi vaaz sistemi, sivil savunma ve trafik denetimi gibi kamu menfaati bulunan işler için kullanılması ve baz istasyonu kurulması ile ticari faaliyetlerde kullanmak amacıyla kiralanmasına ilişkin esasları belirlemek amacıyla imzalanan 01/10/2001 tarihli Protokole dayanarak Diyanet İşleri Başkanlığı, Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı (Tokyo Camii Vakfı) ve İş-Tim Telekomünikasyon Hizmetleri A.Ş. arasında 03/04/2002 tarihinde imzalanan "Yönetimi Diyanet İşleri Başkanlığına Ait Taşınmazlara Cep Telefonu Baz İstasyonu Kurulmasına Dair Protokol"ün iptali yönünde Ankara 9. İdare Mahkemesi tarafından verilen 31/05/2006 tarih ve E:2003/999, K:2006/1278 sayılı kararın temyiz istemi üzerine verilen kararda **"İbadet yerleri olan camilerin ve mescitlerin doğrudan baz istasyonu kurulmak amacıyla kiraya verilmesine olanak sağlayan düzenlemede ibadet yerlerinin özelliği ve kullanımı dikkate alındığında, söz konusu düzenlemenin cami, mescit ve müştemilâtının baz istasyonu olarak kiralanmasında kamu yararı ve hukuka uyarlık görülmemiştir."** denilerek, 03/04/2002 tarihli protokolü iptal eden temyize konu mahkeme kararı hukuka uygun bulunmuştur.

36. *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun E. 2012/4575 K. 2013/249 ve 20/2/2013 tarihli kararı:*

"Davacıların dar anlamda kesin bir zararlandırıcı işlemle karşı karşıya kaldıkları ve baz istasyonunun somut zarar verdiği dosya kapsamında kanıtlanmamış ise de, bu yöndeki ihtimale yönelik kamuoyunda süregelen açıklamaların davaya dayanak yapılmasıyla davacılar tarafından bilindiği bir psikolojik ortamda evine sadece 6,50 m mesafede bir baz istasyonu bulunmasının kendilerinde derin bir kaygı ortamı, tedirginlik ve ümitsizlik oluşturması tabii olup, Anayasaca teminat altına alınan yaşam hakkı ve üzerinde ikamet ettiği konutundaki mülkiyet hakkı birlikte değerlendirildiğinde davacıların davalarının kabulünün gerektiği Genel Kurul çoğunluğunca kabul edilmiştir. Ayrıca **bu hizmetin**

davacılara ait konutların bulunduğu yere bu kadar yakın bir mesafede verilmesinde zorunluluk bulunmadığı gibi, davacılara ve çevreye zarar verme ihtimali olmayan daha müsait bir alanda verilmesinin de olanak dâhilinde olduğu çoğunluk tarafından benimsenmiştir." denilerek ilgili baz istasyonunun kaldırılmasına karar verilmiştir.

37. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin E. 2008/14158, K. 2009/1909 ve 10/2/2009 tarihli kararı:

"Baz istasyonlarından yayılan elektromanyetik dalgaların insan sağlığına zararlı olduğu birçok bilimsel makale ve tebliğde dile getirilmekte, birçok basın ve yayın organlarında kamuoyunun daha duyarlı olması çağrısı yapılmaktadır. **Hiçbir hizmet, insan yaşamı kadar öncelik ve önem taşımaz.** Bir zarar olmasa bile kişilerin zarar gördüklerine/göreceklere dair endişe duymaları başlı başına bir zararın doğduğunun kabulünü gerektirmektedir. Dolayısıyla **baz istasyonun daha uygun bir yere kurulmasıyla mesele halledilebileceğinden, haberleşmeye dönük bu hizmetin de aksamadan yürütülmesi mümkün olacaktır. Bu sebeple baz istasyonunun kaldırılmasına karar vermek gerekir.**" denilerek baz istasyonunun kaldırılmasına karar verilmiştir.

38. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin E. 2011/2802, K. 2011/2956 ve 21/3/2011 tarihli kararı:

"Dava konusu baz istasyonunun konumu itibariyle uzun sürede kişi ve çevreye zarar vereceği, bu nitelikteki bir istasyonun halen bulunduğu yerde kullanılmasının sakıncalı bulunduğu, bunun daha uygun ve yerleşim çevresinden daha uzakta kurulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu belirlemelere göre dar anlamda ve para ile ölçülebilen bir zarar yok ise de, çevre binalarda ve bu bağlamda **davacıların oturmakta olduğu binada yaşayanlar için sağlık bakımından büyük endişeler taşıdığı, bu yer ve çevresinde oturanların psikolojik olarak yaşamını olumsuz biçimde etkileyeceği ve bunun da psikolojik yapısında tedirginlik ve ümitsizlik oluşturacağı, bu haliyle de yaşamdaki sağlık değerleri düşünüldüğünde o yerde oturma olumsuz hale geleceği göz önünde tutulduğunda davacıların zarar gördüğü kabul edilmeli ve davanın kabulüne karar verilmelidir.**" denilmiştir.

C. Kamu Denetçisi Muhittin MIHÇAK'ın Kamu Başdenetçisine Önerisi

39. Şikayetin kabulü ile baz istasyonunun kaldırılmasına yönelik gerekli çalışmanın bir an önce yapılarak sonuçlandırılması hususunda Diyanet İşleri Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına ilişkin öneri Kamu Başdenetçisi'nin uygun görüşlerine sunulmuştur.

D. Hukuka ve Hakkaniyete Uygunluk Yönünden Değerlendirme ve Gereke

40. Camilere cep telefonu baz istasyonu kurulması konusunu bir kurala bağlamak amacıyla Maliye Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı ve bağlı olduğu Devlet Bakanlığı arasında **01/10/2001 ve 21/12/2006 tarihlerinde yapılan protokoller uyarınca** camilere cep telefonu baz istasyonu kurulması konusunda **Diyanet İşleri Başkanlığına yetki verilmiş** ve bu yetki ile 24. ve 25. paragrafta belirtilen mevzuat hükümlerine istinaden ülke genelinde belirlenen camilere baz istasyonu kurulması çalışması yapılmıştır.

41. Daha sonra 34. paragrafta belirtilen **Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 14/06/2011 tarihli ve 2011/90 sayılı kararı ile** protokolün kimi maddelerinin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesi üzerine Diyanet İşleri Başkanlığınca mevzuat çalışması yapılarak **26, 27. ve 28. paragraflarda değinilen 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'a Ek 4 üncü maddenin** eklendiği ve camilere baz istasyonu kurulumunun bu madde hükmü uyarınca yapılmaya başlandığı anlaşılmıştır.

42. Buna göre, mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile Hazineye ait taşınmazlar üzerinde yaptırılan **cami ve mescitler ile Kur'an kursları** bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımlarının işletilmesi, işlettirilmesi veya kiraya verilmesi hususları açısından **iki gruba ayrılmış** ve birinci grup taşınmazlar dernek veya vakıflarca kendi kaynaklarından ve/veya toplanan bağış ve yardımlarla yaptırılanlar, ikinci grup taşınmazlar ise birinci grup taşınmazların dışında kalan cami ve mescitler ile Kur'an kursları olarak tanımlanmıştır.

43. 27. paragrafta değinildiği gibi mezkûr madde hükmüne göre **birinci grup taşınmazların** ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımları işletilmek, işlettirilmek veya kiraya verilmek üzere **ilgili dernek veya vakfın bedelsiz olarak tasarrufuna bırakılmıştır.**

44. 28. paragrafta değinildiği gibi **ikinci grup taşınmazların** bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımlarının ise **Diyanet İşleri Başkanlığınca işletilebileceği** veya 8/9/1983 tarihli ve **2886 sayılı Devlet İhale Kanununun** 51 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca **pazarlık usulüyle yapılacak ihaleyle işlettirilebileceği ya da kiralanabileceği** belirtilmiştir.

45. Baz istasyonlarının cep telefonlarının kullanımı için zorunlu olduğu ve geniş bir kitleyi ilgilendirmesi itibariyle de kamuya hizmet vermeyi amaçladığı da tartışmasızdır. Aynı şekilde Anayasanın 22. maddesinde belirtilen haberleşme hürriyetine de uygundur. Ancak elektromanyetik alan ve dalgaların biyolojik açıdan bazı etkilerinin olduğunun bilimsel olarak tespit edilmiş olması nedeniyle **Anayasanın 17. maddesinde belirtilen "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."** hükmü ile **56. maddesinde belirtilen "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir."** hükmüne aykırı bir hüviyet taşımakla baz istasyonlarının vatandaşlara yönelik olumsuz etkilerinin devlet tarafından bertaraf edilmesinin **Anayasal bir zorunluluk olduğu kuşkusuzdur.** 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ve Elektronik Haberleşme Cihazlarından Kaynaklanan Elektromanyetik Alan Şiddetinin Uluslararası Standartlara Göre Maruziyet Limit Değerlerinin Belirlenmesi, Kontrolü Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'in ilgili hükümleri doğrultusunda limit seviyelerinin aşılmaması hususları ile baz istasyonlarını teknik kurallara uygun bir şekilde kurulum ve bu işi denetlemek görevi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna aittir.

46. 22. paragrafta değinildiği gibi kendisine Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde "Din ve Vicdan Hürriyeti" şeklinde yer bulan temel hak, bireylerin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü içerdiği gibi uluslararası sözleşmelerde de değinildiği üzere topluca ibadet,

icra ve bunun icaplarını yerine getirme özgürlüğünü de içermektedir. Bu yükümlülüğün Anayasaya göre bir kamu hizmeti olduğu, uluslararası anlaşmalar ve **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da din ve inanç özgürlüğü bakımından esas ve ideal olanın, söz konusu özgürlüklere mümkün olduğunca müdahale etmemek olarak tanımlanan Devletin negatif ödevi olduğu anlaşıldığı gibi, tarihsel süreçte, ibadethanelerin tanınması, din adamlarına kamu görevlisi statüsü verilmesi, bütçeden pay ayrılması ve kamu kurumu çatısı altına alınması gibi etkilerinin olduğu bilinmektedir.** Esas olanın devletin din ve vicdan hürriyetine müdahale etmemesi olduğu gibi bunun bir yansıması olarak ibadethanelerin yönetim, denetim, gider ve ihtiyaçlarını karşılayarak bireyleri farklı yerlere muhtaç durumda bırakmadan rahatça ibadet edebilmelerini sağlamak görevi de din ve vicdan hürriyetinin bir yansımasıdır. Nitekim bu doğrultuda 12/04/2002 tarih ve 2002/4100 sayılı Bakanlar Kurulu kararının 2 (f) bölümünde yer alan ibadethanelerin elektrik ücretlerinin Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinden karşılanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

47. Ancak şikayet konusu olayda konunun sağlık boyutundan daha ziyade Danıştay kararlarında kendisine yer bulan baz istasyonunun kurulduğu yerin bir cami olması nedeniyle ibadet yeri olma özelliği ön plana çıkmaktadır. İlgili mevzuata uygun olarak limit değerler aşılmadan ve teknik kurallara uyarak kullanılıyor olsa bile toplumda baz istasyonlarının sağlığa olumsuz etkisinin olduğu yönünde kesin bir algı olduğu tartışmasıdır.

48. Nitekim 36, 37. ve 38. paragraflarda yer alan mahkeme kararlarında; Anayasaca teminat altına alınan yaşam hakkı ve üzerinde ikamet ettiği konutundaki mülkiyet hakkı birlikte değerlendirildiğinde, baz istasyonlarından yayılan elektromanyetik dalgaların insan sağlığına zararlı olduğunun birçok bilimsel makale ve tebliğde dile getirildiği, birçok basın ve yayın organlarında kamuoyunun daha duyarlı olması çağrısının yapıldığı, bir zarar olmasa bile kişilerin zarar gördüklerine/göreceklere dair endişe duymalarının başlı başına bir zararın doğduğunun kabulünü gerektirdiği, baz istasyonuna yakın yerlerde oturanların psikolojik olarak yaşamlarının olumsuz yönde etkileneceği, derin bir kaygı ortamı, tedirginlik ve ümitsizlik oluşturacağı ile bu hizmetin davacılar için konutların bulunduğu yere bu kadar yakın bir mesafede verilmesinde zorunluluk bulunmadığı gibi, davacılar ve çevreye zarar verme ihtimali olmayan daha müsait bir alanda verilmesinin de olanak dâhilinde olduğu hususlarına değinilmesi, ibadet yerlerinin özelliği ile toplumda baz istasyonlarına karşı oluşmuş olan olumsuz algının birlikte değerlendirilmesi açısından önemli örneklerdir.

49. 34. ve 35. paragraflarda yer alan Danıştay kararlarında ise, **ibadet yerleri olan camilerin ve mescitlerin doğrudan baz istasyonu kurulmak amacıyla kiraya verilmesine olanak sağlayan düzenlemede ibadet yerlerinin özelliği ve kullanımı dikkate alındığında kamu yararı ve hukuka uyarlık görülmediği** hususuna değinilmiştir.

50. 49. paragrafta değinilen baz istasyonunun kurulduğu yerin ibadet yeri olması özelliği, konuyu sıradan bir baz istasyonunun sağlığa olumsuz etkileriyle sınırlı olmaktan çıkarmaktadır. Baz istasyonlarına yönelik toplumdaki olumsuz algı ve bu algıyı oluşturan mekânın bir ibadet yeri olması, yine bir ibadet yerinin bir kısmını ticarethane hüviyetine büründürerek maddi boyut kazandırmak vatandaşların dini hassasiyetleri ile din ve vicdan hürriyetini zedeleme tehlikesi oluşturması açısından oldukça sakıncalıdır. **Diyanet İşleri**

Başkanlığı ve Müftülüklerin tasarrufunun kaldırılması ve denetiminin kısıtlanması ile konunun tek elden profesyonel kişiler tarafından yönetilememesi neticesinde tecrübesiz Cami Dernekleri ile profesyonel firmaların karşı karşıya bırakılması aynı zamanda suistimallere açık kapı bırakmaktadır. Bu nedenle baz istasyonu konusu ile sınırlı kalmaksızın söz konusu ibadet yerlerinin gelirlerinin ve giderlerinin kontrol ve yönetiminin doğrudan Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılması gereği 46. paragrafta değinildiği gibi din ve vicdan hürriyetinin sağlanmasının bir yansımasıdır. Aynı zamanda **mimari kültürümüz açısından son derece önemli olan camilerimizin mimari estetiğinin de baz istasyonları ile bozulduğu unutulmamalıdır.**

51. Bu kapsamda **Diyanet İşleri Başkanlığınca teşkilatlarına gönderilen 10/06/2014 tarih ve 5392 sayılı yazı ile camilere baz istasyonu kurdurulması çalışmalarına son verilmiş ve halen çalışmakta olan baz istasyonlarının sözleşme süreleri bittiğinde kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.** Ayrıca mezkur yazıda "cami müstemilatlarına kurdurulan baz istasyonlarının, cemaati rahatsız edici, huzur ve sükununu bozucu olduğu Başkanlıklarına intikal eden gerek sözlü ve gerekse yazılı yoğun şikayetlerden anlaşılmaktadır" denilmiştir. Söz konusu kararın şikayet konusu olayda görüldüğü gibi uygulanamadığı anlaşılmaktadır. Birinci grup taşınmazlar için komisyon kararı alınması gerektiği belirtilmesine rağmen uygulamada komisyon kararı alınmadan sözleşmelerin Cami Dernekleri tarafından yenilendiği ve sadece Keçiören İlçesinde şikayet konusuna benzer şekilde 22 adet caminin daha bulunduğu anlaşılmaktadır.

52. Cami Derneğinin yetkisi dışında Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı ile GSM şirketleri arasında yapılan sözleşme tarihi bittikten sonra Vodafone firması ile sözleşme imzalaması ve bu sözleşme ile ilgili Keçiören Müftülüğünün bir bilgisinin bulunmaması hususuyla ilgili olarak Diyanet İşleri Başkanlığı adına camileri ve çalışanları denetim ve gözetim yetkisi olan Keçiören Müftülüğünün bu görevini yasa ve yönetmeliğe uygun yapmadığı, komisyon kurmadığı, idari ve disiplin yönünden görevini ihmal ettiği açıktır. Bunun gereğini yapmanın Diyanet İşleri Başkanlığında olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca Müftülük tarafından sözleşmenin bir sureti defalarca istenmesine rağmen Cami Derneğince sözleşmenin bir suretinin kendilerine verilmesinden imtina edilmesi hususunda da hiyerarşik ve sıralı amirlikleri vasıtasıyla devlet otoritesini kullanarak sözleşmeyi getirtmeyen Müftülük görevini ihmal etmiştir. **Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı ve Keçiören Müftülüğünün yönetim, denetim ve idareleri altında bulunan Şehit Mehmetçik Camisinin minaresine kurulan baz istasyonuna dair sözleşme Kurumumuza hem Cami Derneği hem de Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. tarafından sunulmuştur. Sözleşmenin tarafımızca tetkiki neticesinde tecrübesiz Cami Dernekleri ile profesyonel firmaların karşı karşıya bırakılmasının sakıncalarını açıkça gösterir şekilde tamamen GSM firması lehine hükümler içerdiği görülmüştür.**

53. Şikayete konu olayda görüleceği üzere, Ayvalı Mahallesi Şehit Mehmetçik Camii minaresinde bulunan baz istasyonunun sözleşme süresi dolmasına rağmen Diyanet İşleri Başkanlığından ve Keçiören İlçe Müftülüğünden habersiz olarak ve 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanununun Ek 4 üncü maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca **komisyon kararı doğrultusunda sözleşmelerin yapılması gerekirken komisyonların oluşturulmamış ve komisyon kararlarının alınmamış olması ile kontrolsüz bir şekilde ve ilgili Yönetmelik hükümlerine aykırı olarak Cami Derneğinin tasarrufuyla yeni bir sözleşme**

yapılabilmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığının ve Keçiören İlçe Müftülüğünün iradesinin baz istasyonunun sökümü yönünde olmasına ve çeşitli tarihlerde bu doğrultuda adımlar atılmasına rağmen söküm işleminin bir türlü gerçekleştirilemediği, Diyanet İşleri Başkanlığının kararının uygulanmadığı, ayrıca cami ve mescitlerin Diyanet İşleri Başkanlığının izni ile ibadete açılacağı ve Başkanlıkça yönetileceği 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun ile karara bağlanmasına rağmen 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'a Ek 4 üncü madde uyarınca birinci grup taşınmaz statüsündeki **camilerin müstemilatının kiraya verilmesi tasarrufunun ilgili cami derneğine bırakılmasının yetki karmaşasına sebep olduğu ve söz konusu yetki devrinin üst hukuk normlarına uygun olmadığı değerlendirilmektedir.** Ancak söz konusu yetki devrinin 32. paragrafta değinilen mezkur Yönetmeliğin "**Denetim**" başlıklı **11 inci maddesinin**"...birinci grup taşınmazların ilgili dernek veya vakıf tarafından işletilmesine, işlettirilmesine veya kiraya verilmesine ilişkin iş ve işlemler, ...ödemelerin zamanında yapılıp yapılmadığı, elde edilen gelirlerin amacına uygun olarak harcanıp harcanmadığı hususlarının **Başkanlıkça denetleneceği ve takip edileceği**" hükmü uyarınca bütün bir yetki devri olmadığı **Başkanlığın denetim ve takip sorumluluğunun olduğu, bu nedenle 6. paragrafta belirtilen konu ile ilgili sorumluluğun ve bütün tasarrufun 3. paragrafta değinilen 5253 sayılı Dernekler Kanununa tabi Cami Derneklerine ait olduğuna ilişkin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından iletilen bilginin yanlış olduğu,**
Bu bağlamda,

54. İlgili Danıştay kararlarında belirtildiği gibi "**ibadet yerleri olan camilerin ve mescitlerin doğrudan baz istasyonu kurulmak amacıyla kiraya verilmesine olanak sağlayan düzenlemede ibadet yerlerinin özelliği ve kullanımı dikkate alındığında kamu yararı ve hukuka uyarlık görülmediği**"; ilgili Danıştay kararlarından sonra çıkarılmış olan 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun'a Ek 4 üncü maddesinde cami ve mescitlerin müstemilatına baz istasyonu kurulumuna ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı, Diyanet İşleri Başkanlığınca teşkilatlarına gönderilen 10/06/2014 tarih ve 5392 sayılı yazı ile "**cami müstemilatlarına kurdurulan baz istasyonlarının, cemaati rahatsız edici, huzur ve sükununu bozucu olduğu Başkanlıklarına intikal eden gerek sözlü ve gerekse yazılı yoğun şikayetlerden anlaşılmaktadır**" denilerek, camilere baz istasyonu kurdurulması çalışmalarına son verilmesi ve halen çalışmakta olan baz istasyonlarının sözleşme süreleri bittiğinde kaldırılması gerektiği, 25/01/2014 tarihli ve 28893 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunun Ek 4 üncü maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında **Yönetmeliğin 4 üncü maddesinin** "yapılan denetimler sonucunda taşınmazların ticari faaliyetlerde kullanılan kısımlarının cemaati rahatsız edici, ibadetin huzur ve hışuunu bozucu, ibadethanenin ruhuna aykırı olarak kullanımının tespiti halinde **sözleşmenin feshedileceği**", komisyon kararı alınmamış olması nedeniyle 25/01/2014 tarihli ve 28893 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunun Ek 4 üncü maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında **Yönetmeliğin 4 üncü maddesi hükmüne aykırı olduğu anlaşılan,**

55. Cami Derneği ile Vodafone şirketi arasında imzalanmış olan mezkur sözleşme vebenzer sözleşmelerin yukarıdaki mevzuat çerçevesinde feshedilmeleri hukuk devleti ve hukukun gereğidir. Hukuka aykırı olan sözleşmelere dayanarak kurulan

baz istasyonlarının kaçak olarak işletildiği, bu nedenle mevzuat çerçevesinde tahliye edilmeleri hususunda Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili kurum ve makamlarla işbirliği içerisinde gerekli işlemlerin yapılması gerekmektedir.

56. Dernek tüzel kişiliği yetkilisi olan başkan ile Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. arasında yapılan 15/02/2013 tarihli sözleşmenin serbest irade sonucu imzalandığı hususunda bir kuşku olmamakla birlikte sözleşmenin her zaman için tek taraflı olarak sonlandırılmasına hukuki bir engel bulunmamaktadır. Nitekim sözleşmenin 6 ncı maddesinin "sözleşmenin fesih durumu" başlığı altında (d) bendinde bu husus düzenlenmiştir. **(d) bendinde "sözleşmenin herhangi bir nedenle feshi durumunda; ödenen peşin kira bedelinin kullanılan aylara ait kısmı mahsup edilerek, sözleşmenin fesih tarihinden itibaren kalan aylara ait kısmı herhangi bir ihtara gerek kalmadan tesisin demonte edildiği tarihten itibaren kiracıya 30 (otuz) gün içerisinde iade edilir."** demektedir.

57. Yukarıdan bu yana izah edilen açıklama ve gerekçeler gözetildiğinde camilere baz istasyonu kurulması konusunda ibadet yerlerinin özelliğinin dikkate alınması gerektiği ve baz istasyonlarının insan sağlığına zararlarının olduğu bilinmektedir. Nitekim mahalle sakinleri de bu durumdan şikâyetçi olmuşlardır. Yüksek Mahkeme kararları da aynı doğrultudadır. **Bu durumda yapılması gereken Diyanet İşleri Başkanlığının denetim ve gözetiminde bulunan söz konusu Cami Derneğine gerekli yaptırımın uygulanmasıdır.**

58. Kiraya veren Cami Derneği ve Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. tarafından söz konusu kira sözleşmesinin feshi halinde ortada sorun bulunmamaktadır. Ancak Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. tesisleri makul sürede kaldırmadığında ve Cami Derneği tarafından da Vodafone şirketine yapılacak ihtarda ona süre verilerek tesisin kaldırılması, aksi takdirde bedeli kendilerinden alınmak kaydıyla Dernek tarafından baz istasyonu sökülmesi işinden anlayan kişi veya firmalara kaldırılacağına ilişkin ihtarın yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Bu bakımdan **Cami Derneğinin de her ne kadar serbest iradeye göre oluşturulmuş bir sözleşme yapılmış olsa dahi sivil toplum kuruluşu olarak din ve vicdan özgürlüğü gibi önemli temel hak karşısında bu mukaveleyi kamu yararı, kamu hizmeti ve insan sağlığı açısından tek taraflı olarak sonlandırmasının tavsiye edilmesi uygun görülmüştür.**

59. Diğer yandan uluslararası ve önemli bir GSM şirketi olan Vodafone Telekomünikasyon A.Ş.'nin AB kriterleri, insan hakları (AİHS md.2 yaşam hakkı), yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9 uncu maddesindeki düşünme, vicdan ve din özgürlüğü konusunda hassas davranacağı ve başvuranların şikâyetini anlayışla karşılayıp sözleşmede geçen yaşam hakkı, düşünme, vicdan ve din özgürlüğüne saygı duyarak tesisleri sökeceğine inanılmaktadır. Bu açıdan da ilgili firmaya tavsiyede bulunulması uygun görülmüştür.

E. İnsan Hakları Yönünden Değerlendirme

60. Yaşam hakkı (sağlık hakkı dahil); bireyin vazgeçemeyeceği, erteleyemeyeceği ve yaşamını sürdürmesi için olmazsa olmaz niteliğe sahip en temel insan haklarından biridir. Anayasanın "Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması" başlıklı 56 ncı maddesinde;

herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğuna ve devletin, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla yükümlülüğüne vurgu yapılmış, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25 nci maddesinde, herkesin; kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkının var olduğu ifade edilmiş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2 nci maddesinde ise, "herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır" ifadesine yer verilmiştir.

61. Sağlık hakkının temel bir insan hakkı oluşu ve yaşam için vazgeçilemez niteliği, bu hakkın devlet tarafından kesintisiz bir şekilde sağlanması zorunluluğunu doğurmuş ve gerek ulusal gerekse de uluslararası metinlerde; bireyin sağlık hakkının sürdürülmesi ve iyileştirilmesinin devletler için bir yükümlülük olduğu ifade edilmiştir.

62. 22. paragrafta Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde din ve vicdan hürriyetinin; bireylerindinini ya da inancını tek başına ya da topluca, açık ya da özel olarak öğretim, uygulama, tapınma ve anma bağlamında açığa vurma özgürlüğünü içerdiği ve bu özgürlüğün uygulanmasını sağlayacak bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı olduğu hususlarına değinilmiştir. Din ve vicdan hürriyeti açısından konunun şikayetle ilgili boyutu ise sağlığa olumsuz etkisinin olduğu tartışılan baz istasyonunun bir ibadethanede kurulması nedeniyle vatandaşların dini hassasiyetleri ile din ve vicdan hürriyetini zedeleme tehlikesi oluşturması ve ibadet yerlerinin özelliğinin dikkate alınmamasıdır.

63. Nitekim baz istasyonları ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığına cemaatin rahatsız olduğu, ibadetin huzur ve sükununu bozucu olduğu yönünde bir çok şikayetin iletildiği anlaşılmaktadır.

64. Şikâyet başvurusu yukarıda zikredilen yasa hükümleri ve dini hassasiyetlerin zedelenmesi çerçevesinde ele alındığında, yurt genelindeki ve şikayet konusu camideki baz istasyonlarının kaldırılmasını ve bunun insan hakları ihlali olduğunun kabulünü gerektirir.

F. İyi Yönetişim İlkeleri Yönünden Değerlendirme

65. 28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin "İyi yönetim ilkeleri" başlıklı 6 ncı maddesinde "Kurum, inceleme ve araştırma yaparken idarenin, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde; kanunlara uygunluk, ayrımcılığın önlenmesi, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, şeffaflık, hesap verilebilirlik, haklı beklentiye uygunluk, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı, makul sürede karar verme, kararların gerekçeli olması, karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi, kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi, kişisel verilerin korunması gibi iyi yönetim ilkelerine uygun işlem ve eylem ile tutum veya davranışta bulunup bulunmadığını gözetir ve iyi yönetim ilkelerine uyar." hükmü yer almaktadır.

66. Cami Derneklerinin Başkanlık ve Müftülüklerden habersiz olarak ve ilgili mevzuat gereği komisyon kararı gerekmekte iken söz konusu karar alınmadan denetim ve koordinasyondan uzak bir şekilde ilgili firmalarla sözleşmeler yapabilmeleri ve sözleşmeleri yenileyebilmeleri iyi yönetim ilkelerinden son derece uzak bir yaklaşımdır.

Uzun süre konunun çözümü noktasında Başkanlık, Müftülük ve Kaymakamlık

arasında çeşitli yazışmalar yapıldığı, mezkur caminin ikinci grup taşınmaz sınıfına girdiği yönünde Kurumumuza yanlış aktarımlarda bulunduğu, ilgili mevzuat değişikliği ve uygulanma sürecine ilişkin yeterli bilgi donanımına sahip olunmaması nedeniyle Cami Derneklerinin yönlendirme ve kontrol görevinin yerine getirilemediği anlaşılmaktadır.

67. Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğünün Kurumumuza göndermiş olduğu 25/09/2014 tarihli yazıda söz konusu baz istasyonu sökümü için çeşitli tarihlerde girişimlerde bulunduğu, ancak yeterli teknik ekip, teçhizat ve ödenek bulunmadığı gerekçesiyle söküm işleminin gerçekleştirilemediği yönündeki cevap aynı idari hiyerarşi içerisinde bulunan **Müftülük ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasındaki koordinasyon ve iletişim eksikliğinin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.** Gerekçe olarak öne sürülen yeterli teknik ekip, teçhizat ve ödenek bulunmadığı hususu iyi yönetim ilkeleri ve kamu hizmetinin doğru işlemesi açısından kabul edilemez bir durumdur. **Birey odaklı yönetim anlayışı bunu gerektirmekte, Diyanet İşleri Başkanlığı ve bağlı olan müftülüklere büyük görev düşmektedir.**

68. İdarenin, vatandaşın yapmış olduğu başvuruya söküm işleminin devam ettiği yönünde standart yanıtlar verdikten sonraki süreçte herhangi bir faaliyetin başlamadığı, Kurumumuza gönderilen bilgi ve belgelerden de sürekli çözüm yönünde standart bir beklenti oluşturulduğu, ancak neticede sürekli olarak teknik ekip, teçhizat ve ödenek yetersizliği gibi yeterli örgütlenme düzeyine ulaşmış Kamu Kurumları açısından makul sayılmayacak gerekçeler üretildiği anlaşılmıştır. İyi yönetim ilkelerinin, yerine getirilmesi gereken evrensel kurallar olduğu gözetilerek şikâyet edilen idarelerin yukarıda belirtilen iyi yönetim ilkelerine uyma konusunda da daha dikkatli davranması beklenmektedir.

IV. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN YASAL MEVZUAT

A. Dava Açma Süresinin Yeniden Başlaması

69. 14/6/2012 tarih ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 17 inci maddesinin sekizinci fıkrasına göre göre Kamu Denetçiliği Kurumu'na, dava açma süresi içinde yapılan başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurmakta olup, 21 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca tavsiye kararı üzerine otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis edilmez veya eylemde bulunulmaz ise durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye başlayacaktır.

B. Yargı Yolu

70. 2709 Sayılı 1982 Anayasası'nın Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması Başlıklı 40. maddesinin 2. fıkrasında, "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır." hükmü yer almakta olup, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 20 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, ilgili idarenin işlemine karşı arta kalan süre içinde adli yargı mercilerine yargı yolu açıktır.

V. KARAR

Yukarıda açıklanan gerekçe ve dosya kapsamına göre, **ŞİKAYETİN KABULÜNE**;
1-Keçiören Müftülüğü denetiminde, Şehit Mehmetçik Camii Yaptırma Ve Yaşatma Derneğine Vodafone ile yaptığı baz istasyonu kira sözleşmesini karşılıklı anlaşarak olmadığında tek taraflı feshetmesi (sonlandırması),

2. Sözleşme sonlandırıldığında, şikayet konusu hakkında Diyanet İşleri Başkanlığı ile Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğü arasında gerekli koordinasyonun sağlanarak Keçiören Müftülüğüne bağlı Şehit Mehmetçik Camii minaresinde bulunan baz istasyonunun makul sürede kaldırılması hususlarında **DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA, KEÇİÖREN KAYMAKAMLIĞI İLÇE MÜFTÜLÜĞÜNE, VODAFONE TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.'NE VE ŞEHİT MEHMETÇİK CAMİİ YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİNE TAVSİYEDE BULUNULMASINA,**

3. Yukarıda anılan kanunun 20 nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca **Diyanet İşleri Başkanlığı, Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğü, Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. ve Şehit Mehmetçik Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneği** tarafından bu karar üzerine tesis edilecek işlem ya da tavsiye edilen çözümün uygulanabilir nitelikte görülmediği takdirde gerekçesinin otuz gün içinde Kurumumuza bildirilmesinin zorunlu olduğuna,

4. Bu kararın şikâyetçiye ve **Diyanet İşleri Başkanlığına, Keçiören Kaymakamlığı İlçe Müftülüğüne, Vodafone Telekomünikasyon A.Ş.'ne ve Şehit Mehmetçik Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneğine** tebliğine,

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi'nce karar verildi.

M.Nihat ÖMEROĞLU

Kamu Başdenetçisi